NEMZETKÖZI VERSENY HARMADIK ORSZÁGRA VALÓ HATÁSAINAK KOMPARATÍV STATIKUS ELEMZÉSE[1]

KOJI OKUGUCHI – MOLNÁR SÁNDOR – TAKÁCS TIBOR
Gifu Shotokugakuen University – MTA SZTAKI – Systemexpert Kft.

A nemzetközi versenyt leíró Long-Soubeyran modellt általánosítjuk. A komparatív statika módszerével elemezzük a hazai kereskedelem- és környezetvédelmi politika hatásait.

Kulcsszavak: nemzetközi verseny, kereskedelempolitika, komparatív statika

1 Bevezetés

Krugman (1984) alapvető jelentőségű dolgozatában a vámvédelem exportösztönző hatásait elemezte oligopólium esetén, ahol a nemzetközi piacon versenyző hazai és külföldi monopóliumok csökkenő határköltséggel termelnek. A hatást a feltételezett határköltségek alapján vezette le. Okuguchi és Serizawa (1996) alternatív bizonyítást adtak Krugman állítására figyelembe véve a hazai, vagy a külföldi vállalat mindkét országbeli kínálatának és mindkét monopólium teljes outputja közötti összefüggéseket. Azt az esetet is vizsgálták, ahol legalább az egyik monopólium határköltség-függvénye nem csökkenő. Krugman, valamint Okuguchi és Serizawa a vámvédelemnek csak az outputra való hatásait vizsgálták. Okuguchi (1997), Zhang és Zhang (1997) Krugman modelljét továbbfejlesztve megvizsgálták, hogy a vámvédelemnek milyen hazai és külső hatásai vannak a profitra és a társadalmi összhaszonra.

Krugman feltételezte, hogy mind a hazai mind a külső piac monopolizált. Long és Soubeyran (1996) egy alternatív nemzetközi versenymodellt adott, ahol hazai és külföldi cégek versenyeznek az adott ország piacán, és a hazai cégek exportkedvezményeket igyekeznek elérni. Long és Soubeyran (1997) egy másik dolgozatukban a kereskedelempolitika hatásait egy olyan modellben elemezték, ahol sok hazai és külföldi vállalat versenyez a külföldi, vagy harmadik ország piacán konstans marginális költségeket feltételezve. Megvizsgálták többek között a hazai koncentrációt jellemző Herfindahl-index és az inverz keresleti függvény jellegének a kereskedelempolitikára vonatkozó következményeit.

Az alábbi dolgozatban komparatív statikus elemzést végzünk a Long-Soubeyran modell egy általánosításával, amely a külső, vagy valamely harmadik ország piacán folyó nemzetközi versenyt írja le. Az eredeti Long-Soubeyran modellhez képest eltérően nem feltételezzük a marginális költségek

[1] Beérkezett: 1999. szeptember 19.

konstans voltát sem a hazai, sem a külső gazdaságokban, és általánosan elemezzük a hazai vállalat költségfüggvény változásainak hatásait. Mivel a hazai exportadó, vagy támogatás bevezetése a költségfüggvények változásait jelentik, a kereskedelempolitika változásainak komparatív statikus elemzéssel nyert eredményei a fenti elemzések következményeiként adódnak. Ezen kívül, mivel a kibocsátási adó formálisan azonos az exportadóval, a hazai környezetvédelmi politika változásait is az általunk javasolt komparatív statikus módszerrel elemezhetjük.

2 A modell és elemzése

Tegyük fel, hogy n hazai és n^* külföldi cég egyfajta termékkel versenyez a külső piacon, vagy valamely harmadik ország piacán. Legyen x_i és x_j^* rendre az i-edik hazai és a j-edik külföldi vállalat outputja. Legyen továbbá

$$p = f\left(\sum x_i + \sum x_j^*\right), \quad f' < 0$$

az inverz keresleti függvény a külső piacon, vagy a harmadik országban, ahol p a termék piaci ára. Ha $C_i(x_i, \alpha)$ és $C_j^*(x_j^*)$ rendre a az i-edik hazai és a j-edik külföldi vállalat költségfüggvényei, ahol α az összes hazai vállalat költségfüggvényét befolyásoló paraméter, és π_i illetve π_j^* jelöli az i-edik hazai és a j-edik külföldi vállalat profitját, akkor

$$\pi_i = x_i f\left(\sum x_i + \sum x_j^*\right) - C_i(x_i, \alpha), \quad i = 1, \ldots, n \tag{1.1}$$

$$\pi_j^* = x_j^* f\left(\sum x_i + \sum x_j^*\right) - C_j^*(x_j^*), \quad j = 1, \ldots, n^* \tag{1.2}$$

Legyen $Q \equiv \sum x_i + \sum x_j^*$ a külső, vagy harmadik piacon kínált teljes output. Tegyük fel, hogy minden vállalat Cournot-várakozással él az összes többi vállalat outputjára vonatkozóan. A hazai és a külföldi vállalatok profitmaximumának elsőrendű feltételei a következők:

$$f(Q) + x_i f'(Q) - C_i{}'(x_i, \alpha) = 0, \quad i = 1, \ldots, n, \quad C_i{}'(x_i, \alpha) \equiv \frac{\partial C_i}{\partial x_i} \tag{2.1}$$

$$f(Q) + x_j^* f'(Q) - C_j^{*\prime}(x_j^*) = 0, \quad j = 1, \ldots, n^*. \tag{2.2}$$

Alapvető jelentőségű a következő két feltétel:

$$\left.\begin{aligned} & f' < C_i'' \equiv \frac{\partial^2 C_i}{\partial x_i \partial x_i}, \quad i = 1, \ldots, n \\ & f' < C_j^{*\prime\prime}, \quad j = 1, \ldots, n^* \end{aligned}\right\} \tag{A.I}$$

$$\left.\begin{aligned} & f' + x_i f'' < 0, \quad i = 1, \ldots, n \\ & f' + x_j^* f'' < 0, \quad j = 1, \ldots, n^* \end{aligned}\right\} \tag{A.II}$$

Mivel a Long-Soubeyran modell konstans marginális költségeket tételez fel, (A.I) teljesül. Az (A.II) teljesül, ha $f'' < 0$ (konkáv inverz keresleti függvény). Ez a feltétel akkor is teljesülhet ha $f' \geq 0$ (lineáris, vagy konvex inverz keresleti függvény). Az (A.I) és (A.II) mellett a maximum másodrendű feltételei is teljesülnek.

A továbbiakhoz szükségünk lesz még a következő feltételre is:

$$\frac{\partial C_i}{\partial \alpha} \equiv C_{i\alpha} > 0\,, \quad \frac{\partial^2 C_i}{\partial x_i \partial \alpha} \equiv C'_{i\alpha} > 0\,, \quad i = 1, \ldots, n\,. \tag{A.III}$$

A (2.1) és (2.2) elsőrendű feltételekre alkalmazva az implicit függvény tételt:

$$x_i = \varphi_i(X + X^*, \alpha)\,, \quad i = 1, \ldots, n\,, \tag{3.1}$$

$$x_j^* = \varphi_j^*(X + X^*)\,, \quad j = 1, \ldots, n^*\,, \tag{3.2}$$

ahol $X \equiv \sum x_i$, $X^* \equiv \sum x_j^*$ és

$$\varphi_{iX} = \varphi_{iX^*} = \varphi_{iQ} = -\frac{f' + x_i f''}{f' - C_i''} < 0\,, \quad \varphi_{i\alpha} = \frac{C'_{i\alpha}}{f' - C_i''} < 0\,, \quad i = 1, \ldots, n\,, \tag{4.1}$$

$$\varphi_{jX}^* = \varphi_{jX^*}^* = \varphi_{jQ}^* = -\frac{f' + x_j^* f''}{f' - C_j^{*\prime\prime}} < 0\,, \quad j = 1, \ldots, n^*\,, \tag{4.2}$$

ahol $\frac{\partial \varphi_i}{\partial X} \equiv \varphi_{iX}$ stb., a jelölés egyszerűsítése érdekében. Az X és X^* definíciója szerint

$$X = \sum \varphi_i(X + X^*, \alpha) \equiv \varphi(X + X^*, \alpha)\,, \tag{5.1}$$

$$X^* = \sum \varphi_j^*(X + X^*) \equiv \varphi^*(X + X^*)\,, \tag{5.2}$$

ahol (4.1) és (4.2) biztosítják, hogy

$$\varphi_X = \varphi_{X^*} = \varphi_Q < 0\,, \quad \varphi_\alpha < 0\,, \tag{6.1}$$

és

$$\varphi_X^* = \varphi_{X^*}^* = \varphi_Q^* < 0\,. \tag{6.2}$$

Az (5.1)-et X-re, az (5.2)-t pedig X^*-ra megoldva kapjuk:

$$X = \Psi(X^*, \alpha)\,, \tag{7.1}$$

$$X^* = \Psi^*(X) \tag{7.2}$$

hazai és külföldi vállalatra vonatkozó reakciófüggvényeket, ahol

$$0 > \Psi_{X^*} = \frac{-\sum \frac{f' + x_i f''}{f' - C_i''}}{1 + \sum \frac{f' + x_i f''}{f' - C_i''}} > -1 \quad \text{és} \quad 0 > \Psi_\alpha = \frac{\sum \frac{C'_{i\alpha}}{f' - C_i''}}{1 + \sum \frac{f' + x_i f''}{f' - C''}} \tag{8.1}$$

$$0 > \Psi_X^* = \frac{-\sum \frac{f' - C_j^{*\prime\prime}}{f' + x_j^* f''}}{1 + \sum \frac{f' - C_j^{*\prime\prime}}{f' + x_j^* f''}} > -1 . \tag{8.2}$$

Ezért adott $\alpha = \alpha_1$ mellett a teljes hazai és külföldi output egyensúlya a lefelé ereszkedő -1-nél kisebb meredekségű hazai és a -1-nél nagyobb meredekségű reakciógörbék E_1 metszéspontjában van.

Tegyük most fel, hogy az α értéket α_1-ről α_2-re növeljük. Ebben az esetben a hazai reakciógörbe balra eltolódik, ahogy azt az 1. ábrán szaggatott vonallal ábrázoltuk, míg a külföldi reakciógörbe változatlan marad. Így az új egyensúly az E_2 pontban lesz, azaz a teljes hazai output csökken, míg a teljes külföldi output nő.

Az 1. ábra nem mutatja, hogy az α változása hogy hat a teljes kínálatra a külső, vagy harmadik piacon. Ahhoz, hogy ezt megvizsgáljuk, tekintsük a hazai és külföldi vállalatok teljes kínálatára vonatkozó egyensúlyi feltételt az alábbiak szerint.

$$X + X^* = \sum \varphi_i(X + X^*, \alpha) + \sum \varphi_j^*(X + X^*) , \tag{9}$$

vagy

$$Q = \varphi(Q, \alpha) + \varphi^*(Q) , \tag{9'}$$

amelyből

$$\frac{dQ}{d\alpha} = \frac{\varphi_\alpha}{1 - \varphi_\alpha - \varphi_Q^*} < 0 . \tag{10}$$

Így a két ország teljes kínálata csökken az α megnövelése esetén.

A (9') szerint Q az α függvénye, és figyelembe véve (3.1)-et és (3.2)-t, az egyes vállalatok outputjának változása:

$$\frac{dx_i}{d\alpha} = \varphi_{iQ} \frac{dQ}{d\alpha} + \varphi_{i\alpha} \gtreqless 0 , \quad i = 1, \ldots, n , \tag{11}$$

ahol $\frac{dx_i}{d\alpha} < 0$ legalább egy i-re a $\frac{dX}{d\alpha} < 0$ miatt.

Egyensúlyban mind az i-edik hazai, mind a j-edik külföldi vállalat profitja az α függvénye:

$$\pi_i(\alpha) = x_i(\alpha) f(Q(\alpha)) - C_i(x_i(\alpha), \alpha) , \quad i = 1, \ldots, n , \tag{12.1}$$

$$\pi_j^*(\alpha) = x_j^*(\alpha) f(Q(\alpha)) - C_j^*(x_j^*(\alpha), \alpha) , \quad j = 1, \ldots, n^* . \tag{12.2}$$

A $\pi_i(\alpha)$ és $\pi_j^*(\alpha)$ függvényeket α szerint differenciálva és figyelembe véve a (2.1)-(2.2) elsőrendű feltételeket, kapjuk, hogy

$$\frac{d\pi_i}{d\alpha} = x_i f' \left((1 - \varphi_{iQ}) \frac{dQ}{d\alpha} - \varphi_{i\alpha} \right) - C_{i\alpha} , \quad i = 1, \ldots, n , \tag{13.1}$$

$$\frac{d\pi_j^*}{d\alpha} = x_j^* f' \left((1 - \varphi_{jQ}^*) \frac{dQ}{d\alpha} , \quad j = 1, \ldots, n^* . \tag{13.2}$$

A $\frac{d\pi_i}{d\alpha}$ előjele meghatározatlan, mivel a zárójelben levő kifejezésé is az. Figyelembe véve a (4.1), (4.2), (10) és (13.1)-et, kapjuk a következő állítást:

$$\frac{d\pi_i}{d\alpha} \lesseqgtr 0 \Leftrightarrow \frac{\left(1+\frac{f'+x_i f''}{f'-C_i''}\right)\sum \frac{C_{i\alpha}'}{f'-C_i''}}{1+\sum \frac{f'+x_i f''}{f'-C_i''}+\sum \frac{f'+x_j^* f''}{f'-C_j^{*\prime\prime}}} - \frac{C_{i\alpha}'}{f'-C_i''} \gtreqless \frac{C_{i\alpha}}{x_i f'}, \quad i=1,\ldots,n. \tag{14.1}$$

Másrészt (4.2)-ből, (10)-ből és (13.2)-ből adódik, hogy

$$\frac{d\pi_j^*}{d\alpha} > 0, \quad j=1,\ldots,n^*. \tag{14.2}$$

A (14.1) állítás egyszerűsítése végett legyenek a költségfüggvényeink az alábbiak:

$$C_i(x_i,\alpha) = c_i x_i + \alpha x_i, \quad i=1,\ldots,n, \tag{15.1}$$

$$C_j^*(x_j^*) = c_j^* x_j^*, \quad j=1,\ldots,n^*, \tag{15.2}$$

Ekkor

$$C_{i\alpha} = x_i > 0, \quad C_{i\alpha}' = 1, \tag{16}$$

és (14.1) az alábbi alakot ölti:

$$\frac{d\pi_i}{d\alpha} \lesseqgtr 0 \Longleftrightarrow \frac{1+\frac{f'+x_i f''}{f'}}{1+\sum \frac{f'+x_i f''}{f'}+\sum \frac{f'+x_j^* f''}{f'}} \lesseqgtr \frac{2}{n}. \tag{14.1'}$$

Így $\frac{d\pi_i}{d\alpha} < 0$, ha $n=2$, az előjel $n \geq 3$ esetén meghatározatlan.

A további egyszerűsítések végett tegyük fel, hogy az inverz keresleti függvény lineáris:

$$f = a - bQ. \tag{17}$$

Ebben az esetben a (14.1')-ben a felső egyenlőtlenség jel érvényes függetlenül n és n^* értékétől. A (15.1)-ben szereplő α kereskedelempolitikai paraméter lehet exportadó, vagy támogatás. Tegyük fel, hogy (15.1), (15.2) és (17) fennáll. Ha minden hazai cégnek α ráta szerinti exportadót kell fizetnie minden egység export után, akkor ennek növekedése minden hazai vállalatnál csökkenti, és minden külföldi vállalat esetében növeli a profitot. Másrészt, ha minden egység export után β ráta szerinti exporttámogatást kapnak a hazai vállalatok, akkor

$$C_i(x_i,\alpha) = c_i x_i + \alpha x_i \equiv c_i x_i - \beta x_i, \quad i=1,\ldots,n. \tag{15.1'}$$

A β növekedése ekvivalens az α csökkenésével. Így az exporttámogatás növekedése a hazai vállalatok profitját növeli, a külföldiekét csökkenti.

Tekintsünk most egy olyan helyzetet, amikor a hazai vállalatoknál egységnyi outputjuk után t rátájú szennyezési adót kell fizetniük. Ekkor

$$C_i(x_i,\alpha) = c_i x_i + t x_i, \quad i=1,\ldots,n. \tag{15.1''}$$

Ekkor a hazai vállalat költségfüggvénye formailag azonos az exportadó mellettivel, a szennyezési adó növekedésének hatása azonos az exportadó növekedésének hatásával.

3 Következtetések

A külső, vagy harmadik piacon folyó nemzetközi verseny általánosított Long-Soubeyran modelljét adtuk meg. A hazai vállalat költségfüggvény változásait a komparatív statika módszerével elemeztük. Megmutattuk az adott ország kereskedelempolitikájában bekövetkező változások hatásait. Elemzésünk nem terjedt azonban ki az optimális kereskedelempolitika meghatározásának problémájára.

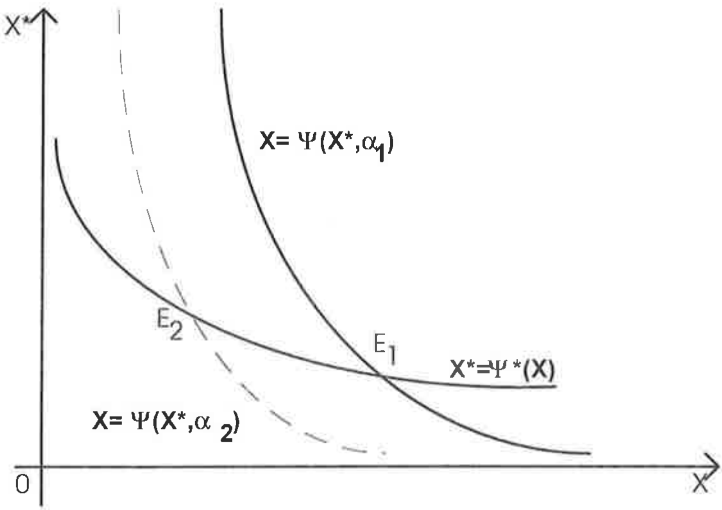

1. ábra. Egyensúlyi teljes hazai és külföldi output

Irodalom

1. Krugman, P. R. (1984), "Import Protection as Export Promotion; International Competition in the Presence of Oligopoly and Economies of Scale", in H. Kierzkowski(ed.), *Monopolistic Competition and International Trade,* Oxford University Press, 180–193.
2. Long, N. V. – A. Soubeyran (1966), "Lobbying for Protection by Heterogeneous Firms", *European Journal of Political Economy,* 12, 19–32.
3. Long, N. V. – A. Soubeyran (1997), "Cost Heterogeneity, Industry Concentration and Strategic Trade Policies", *Journal of International Economics,* 43, 207–220.
4. Okuguchi, K. - N. Serizawa (1996), "Effects of Trade Policy for International Duopoly", *Keio Economic Studies,* 33, 13–22.
5. Zhang, A. – Y. Zhang (1997), "An Analysis of Import Protection as Export Promotion under Economies of Scale", *Paper presented at Far-Eastern Meeting of Econometric Society,* July, 1997, Hong Kong.

COMPARATIVE STATICS FOR INTERNATIONAL COMPETITION IN THIRD COUNTRY

We generalize Long-Soubeyran model of international competition among domestic and foreign firms in a foreign or third country and conduct comparative static analysis of a change in domestic firms' cost functions. Our comparative static results enable us to derive comparative static results of a change in the home country's trade policy and of that in its environmental policy.